

Ewelina Obreńska

"Prawosławie w Siedlcach", Adam Bobryk, Izabela Kochan, Siedlce 2007 : [recenzja]

Radzyński Rocznik Humanistyczny 7, 305-308

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

**Adam Bobryk, Izabela Kochan, *Prawosławie w Siedlcach*,
Siedlce 2007, ss. 320.**

Prawosławie w Siedlcach, jest monografią poświęconą jednemu z wyznań, które istniały na terenie Siedlec, a mianowicie kościołowi greckiemu. Książka ukazała się w 460-lecie nadania praw miejskich dla Siedlec. Wydawcą jest Siedleckie Towarzystwo Naukowe oraz Siedleckie Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne „Brama”. Autorami książki są dr Adam Bobryk oraz dr Izabela Kochan.

Książka podzielona jest na dwie części. Pierwszą dotyczącą historii lat 1837-1915, opracował dr Adam Bobryk. Autor jest pracownikiem Akademii Podlaskiej w Siedlcach, zajmuje się badaniem mniejszości narodowych i wyznaniowych, jest z wykształcenia socjologiem. Natomiast drugą część, zawierającą historię od 1915 r. do współczesności przybliżyła nam dr Izabela Kochan. Z wykształcenia jest pedagogiem pracującym na Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej. Jej życie jest ściśle związane z prawosławiem w Siedlcach z racji bycia żoną tutejszego kapłana prawosławnego.

Rozpoczynając niniejszą lekturę będziemy mogli przeczytać kilka słów skierowanych do nas na temat monografii od Jego Ekscelencji abp. Abła Popławskiego – Ordynariusza Prawosławnego Diecezji Lubelsko-Chełmskiej. Autorzy we słowie wstępnym zwracają uwagę na cel powstania książki jak również krótko ją streszczają. Dużą zaletą tej książki jest podanie najważniejszych informacji we wstępie w języku nie tylko polskim ale również w języku rosyjskim, angielskim i niemieckim.

Część I. Prawosławie na terenie Siedlec w okresie zaboru rosyjskiego.

Część pierwsza składa się z sześciu rozdziałów:

Początki prawosławia w Siedlcach

Budowa oraz funkcjonowanie soboru Zesłania Ducha Świętego

Powstanie cerkwi - szkoły p. w. Świętego Leoncjusza i działalność oświatowa

Pozostałe świątynie prawosławne

Działalność dobroczynna

Pozareligijne aspekty funkcjonowania społeczności prawosławnej

Autor pierwszej części monografii, dr Adam Bobryk, porusza kwestie związane z powstaniem, działalnością, funkcjonowaniem kościoła prawosławnego oraz jego współistnieniem z innymi wyznaniem w wielokulturowych Siedlcach. Już w pierwszym rozdziale dowiadujemy się, że Siedlce zamieszkiwali: Żydzi, katolicy i prawosławni. Rys historyczny przybliżony przez autora wyjaśnia nam przyczyny powstania silnego ośrodka prawosławnego w Siedlcach. W kolejnym rozdziale, szerzej

omówiona jest kwestia powiększenia liczby wyznawców prawosławia w Siedlcach. Zwiększona liczba wyznawców przyczyniła się do wybudowania soboru p.w. Zesłania Ducha Świętego. Zapoznając się z tym rozdziałem dowiadujemy się o ulicach, które dzisiaj noszą inną nazwę. Kto z siedlczan wie gdzie była ulica Alejowa, Ogrodowa czy Stodolna? We fragmencie dotyczącym soboru p.w. Zesłania Ducha Świętego, został opisany budynek cerkwi. Świątynia górowała nad miastem. Możemy wyobrazić sobie jak ładnie wyglądały kopuły cerkwi a dźwięki wydobywające się z dzwonów kościelnych musiały być słyszalne w okolicznych miejscowościach.. W cerkwi było wiele przedmiotów wotywnych, największy skarb stanowiły przedmioty podarowane przez cara i jego rodzinę. Opisane są wota, które podarował nie tylko car ale i wysocy dostojnicy państwowi, kościelni oraz okoliczna ludność. Ludność prawosławna prowadziła też działalność oświatową oraz dobroczynną. Działalność opisane są w części zatytułowanej *Powstanie cerkwi-szkoły p. w. Świętego Leoncjusza i działalność oświatowa*. Studenci Akademii Podlaskiej, mający zajęcia na ul. 3-go Maja, bądź mieszkający w Domu Studenta przy tej ulicy, na pewno byłiby zdziwieni dowiedziawszy się, jakie instytucje prawosławne mieściły się w tych budynkach na początku XX w. Autor opisuje również problemy, z jakimi borykała się z ludność prawosławna i próby ich rozwiązania na drodze ekumenicznej, o której nikt w tamtych czasach nawet nie słyszał. Dokonaniem ludności wyznania greckiego w Siedlcach było postawienie pierwszego murowanego budynku w regionie. Instytucja, jaka się tam mieściła spowodowała przychylnie reakcje nawet na dworze carskim. Następnie dr Adam Bobryk wymienia pozostałe kościoły prawosławne, które w okresie zaboru rosyjskiego funkcjonowały na terenie Siedlec. Ważnym elementem życia prawosławnych były cmentarze, gdzie do dziś pozostało jedynie kilka nagrobków. Następny rozdział został poświęcony działalności charytatywnej i związanego z nim Towarzystwa Dobroczynności. Interesujący jest zakres działalności Towarzystwa, świadczą o tym liczne tabele i dane statystyczne umieszczone w książce. Do organizacji, które zajmowały się dobroczynnością autor zalicza m. in. Siedleckie Bractwo Prawosławne. Na terenie Siedlec istniało kilka towarzystw i związków zajmujących się dobroczynnością. Znalazły one swoje miejsce w monografii *Prawosławie w Siedlcach. Pozareligijne aspekty funkcjonowania społeczności prawosławnej* - przybliżone nam zostają dane statystyczne o ludności prawosławnej w Siedlcach w stosunku do katolików i osób wyznania mojżeszowego. Autor zwraca również uwagę na występujące nadal stereotypy tj. prawosławny musi być Rosjaninem a katolik Polakiem W zakończeniu opisany został problem unicki. Część pierwsza monografii ukazuje cerkiew nie tylko jako aparat władzy służący do rusyfikacji, ale i instytucję szerzącą kulturę i pomoc dobroczynną.

Część II. Życie religijne społeczności prawosławnej na terenie miasta Siedlce od 1915 roku do współczesności.

Cześć druga składa się z siedmiu rozdziałów:

- 1) Sytuacja siedleckiej społeczności prawosławnej w odrodzonej Polsce
- 2) Działania na rzecz unormowania życia religijnego
- 3) Odbudowa struktury parafialnej

- 4) Trudne czterdziestolecie. Przemiany w latach 1939-1979
- 5) Wzrost aktywności religijnej
- 6) Rozkwit życia parafialnego
- 7) Członkowie kleru i Rady Parafialnej

Dr Izabela Kochan w drugiej części monografii porusza kwestie związane z problemami z jakimi borykał się kościół prawosławny po odzyskaniu niepodległości przez Polskę w 1918 r. aż do współczesności. Karty historii odwróciły losy cerkwi, prężnie rozwijająca się mniejszość wyznaniowa, jaką stanowili prawosławni zaczęła przeżywać kryzys. W wyznawcach kościoła greckiego widziano jedynie Rosjan, którzy utożsamiani byli z cierpieniem i rusyfikacją. Źle było widziane również zwierzchnictwo patriarchy moskiewskiego nad prawosławiem w Polsce. Jednak kościół prawosławny poradził sobie z problemami, jakie stanęły przed nim w latach 20-tych XX w. O problemach prawosławnych i ich rozwiązaniach możemy dowiedzieć się z rozdziału pierwszego. Prawosławie straciło bowiem budynki w których mieściły się kościoły. Dziś pozostałością po soborze Zesłania Ducha Świętego jest kościół garnizonowy. Autorka dokładnie opisuje dobra należące do wyznawców prawosławia i opowiada o losach tych dóbr po odzyskaniu niepodległości w 1918 r. Kolejną część opisu problem odnalezienia się w nowej sytuacji politycznej jak również starania o znalezienie nowego lokum dla cerkwi. Trudna sytuacja ludności nieposiadającej miejsca modlitewnego zmieniła się dopiero w latach 30-tych. Dr Izabela Kochan opisuje zawile losy wiernych, którzy zajęli się *Odbudową struktury parafialnej*. Następuje rozwój społeczności prawosławnej, uczestniczyli oni w obchodach świąt państwowych wraz z katolikami. Autorka przybliżyła nam również wiedzę statystyczną dotyczącą ilości wiernych kościoła prawosławnego. Lata zawieruchy wojennej oraz sytuacji do 1979 roku zostają przedstawione w kolejnym fragmencie książki. Po wojnie rozpoczął się trudny proces scalania społeczności prawosławnej, dzięki kolejnym proboszczom kościół przetrwał. Możemy poznać krótką historię każdego z nich, z jakimi problemami się stykali, jak je rozwiązywali i jak zachęcali wiernych do pogłębiania wiary w ciężkich czasach. Szczególne miejsce w omawianej książce stanowi wzrost aktywności religijnej do której przyczynił się wieloletni proboszcz parafii, a mianowicie ksiądz Borys Dykaniec. Ksiądz Borys Dykaniec przeprowadził wiernych kościoła prawosławnego przez trudny okres. Stabilizacja nastąpiła po 1993 roku. *Rozkwit życia parafialnego* zapewnili kolejni proboszczowie cerkwi. Ciekawym podsumowaniem jest tabela zawierająca dane statystyczne dotyczące udzielonych sakramentów w latach 1933-2006. Ostatni rozdział autorka poświęciła notom biograficznym proboszczów, którzy sprawowali te funkcje od początków istnienia parafii prawosławnej w Siedlcach.

Omawiana książka jest pomocnym materiałem do poznania historii kościoła prawosławnego w Siedlcach jak również historii miasta. Oparta jest na licznych źródłach. Przypisy wyjaśniają i podają nowe treści. Autorzy piszą w sposób przystępny, językiem zrozumiałym i wyjaśniającym wszelkie wątpliwości. W książce zawarte są duże ilości fotografii miasta, cerkwi jak również życia codziennego parafii. Można odnaleźć przejrzyste dane umieszczone w tabelach. Autorzy nie zasypują czytelnika suchymi liczbami i danymi statystycznymi a podane informacje stanowią cenną wiedzę

dotyczącą struktury parafii. Bogate źródło informacji stanowią fragmenty dokumentów. W podsumowaniu następuje ogólna charakterystyka 170 lat istnienia prawosławia w Siedlcach. Wstęp, zakończenie jak i spis treści podany jest nie tylko w języku polskim, ale i rosyjskim, angielskim oraz niemieckim. Książka zawiera również wykaz użytych skrótów, spis tabel, zdjęć, bibliografię, indeks osobowy. *Prawosławie w Siedlcach* jest monografią, która przybliży historię kościoła prawosławnego w Siedlcach. Wartościowe źródło informacji dotyczące współistnienia prawosławia z innymi wyznaniem na terenie Siedlec. Zachęcam do przeczytania omawianej książki. Każdy znajdzie coś dla siebie, zgłębi historię miasta, pozna rozkład urbanistyczny miasta, dawne ulice Siedlec. Zainteresowani strukturą wyznaniową będą mogli porównać dane z różnych lat, natomiast miłośnicy architektury będą mogli wyobrazić sobie przepiękną cerkiew górującą nad miastem.

Ewelina Obrępańska